

Construirea teologiei sistematice

LECTIA
UNU

CE ESTE TEOLOGIA SYSTEMATICĂ?

THIRD MILLENNIUM

MINISTRIES

Biblical Education. For the World. For Free.

Pentru materiale video, suporturi de curs și alte resurse, vizitați Third Millennium Ministries la adresa thirdmill.org.

© 2012 by Third Millennium Ministries

Toate drepturile rezervate. Fără permisiunea scrisă a editurii Third Millennium Ministries, Inc., P.O. Box 300769, Fern Park, Florida 32730-0769, nicio porțiune din această publicație nu poate fi reprodusă în scopuri comerciale, în nicio formă și prin niciun mijloc, cu excepția unor citate scurte în vederea recenziei, comentariului sau studiului.

Dacă nu există alte precizări, toate citatele biblice sunt din Sfânta Scriptură – Biblia versiunea Dumitru Cornilescu revizuită. Copyrightul Bibliei Cornilescu © 1924 aparține British and Foreign Bible Society (Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia și Străinătate). Copyrightul © 2010 ediției revizuite în limba română aparține Societății Biblice Interconfesionale din România, cu aprobarea British and Foreign Bible Society.

DESPRE THIRD MILLENNIUM MINISTRIES

Înființată în 1997, Third Millennium Ministries este o organizație creștină nonprofit care furnizează **educație biblică gratuită în întreaga lume**. Ca răspuns la nevoia tot mai mare de formare biblică judicioasă a liderilor creștini de pe mapamond, noi creăm o programă de seminar multimedia ușor de folosit, finanțată prin donații, în cinci limbi de mare circulație (engleză, spaniolă, rusă, chineză mandarină și arabă) și o distribuim gratuit celor care au cea mai mare nevoie de ea, mai cu seamă liderilor creștini care nu au acces la educația tradițională sau nu și-o pot permite. Toate lecțiile sunt scrise, concepute și produse intern și sunt similare ca stil și calitate celor de pe History Channel[®]. Această metodă originală și eficientă pentru formarea liderilor creștini s-a dovedit foarte eficace în întreaga lume. Am câștigat Premiul Telly pentru o producție video remarcabilă în domeniul educației și utilizării animației, iar programa noastră este folosită în prezent în peste 150 de țări. Materialele Third Millennium apar sub formă de DVD-uri, materiale tipărite, *streaming* pe internet, transmisie televizată prin satelit și emisiuni de radio și televiziune.

Pentru informații suplimentare despre lucrarea noastră de slujire și pentru a afla cum vă puteți implica, vă rugăm să vizitați <http://thirdmill.org>.

Cuprins

I. Introducere.....	1
II. Noul Testament.....	1
A. Teologia sistematică	2
1. Biblică	3
2. Logică	3
3. Tradițională	4
A. Teologia Noului Testament	5
1. Diversitatea	5
2. Caracterul pastoral	6
3. Genurile literare	7
4. Structura de bază	7
III. Dezvoltările istorice.....	8
A. Teologia patristică	9
1. Schimbările culturale	9
2. Schimbările teologice	10
B. Teologia medievală	13
1. Schimbările culturale	13
2. Schimbările teologice	14
C. Teologia protestantă	18
1. Primii reformatori	18
2. Mărturisiri de credință	20
3. Sistematica modernă	21
IV. Valori și pericole.....	22
A. Trăirea creștină	23
1. Punctul forte	23
2. Piedici	24
B. Interacțiunea în comunitate	24
1. Punctul forte	25
2. Piedici	25
C. Exegeza Scripturii	26
1. Punctul forte	27
2. Piedici	27
V. Concluzie.....	28

Construirea teologiei sistematice

Lecția unu

Ce este teologia sistematică?

INTRODUCERE

Cunoașteți pe cineva care pur și simplu nu suportă să fie într-o cameră dezordonată? Am avut odată un coleg de cameră la facultate care era așa. Frecvent lăsam dezordine pe biroul meu când mergeam la orele de curs, însă el făcea mereu curat în urma mea. În ziua următoare iarăși lăsam un haos și el făcea ordine din nou. Într-o zi, când am ieșit din camera dormitorului nostru, el m-a oprit și mi-a spus: “Ce se întâmplă cu tine? Nu știi cum să pui lucrurile la locul lor?” “Ba da”, am recunoscut, “Știu cum să pun lucrurile la loc, dar am atât de multe alte lucruri de făcut, încât nu reușesc să fac asta.”

Încă îmi amintesc răspunsul lui: “Dacă vei petrece numai câteva minute ca să-ți pui lucrurile la loc, vei fi surprins de cât de multe lucruri vei ajunge să faci.”

Ei bine, ideea prietenului meu se aplică în multe privințe și teologiei creștine. Sunt foarte mulți creștini care cred că există prea multe lucruri de făcut pentru cauza lui Hristos ca să-și mai facă timp pentru clarificarea propriei teologii. Câștigarea celor pierduți, plantarea de biserici, învățarea Scripturilor... Sunt atât de multe lucruri de făcut. Dar realitatea este că dacă ne facem timp să ne punem în ordine teologia în mod sistematic, vom fi în stare, de fapt, să facem mult mai mult în serviciul lui Hristos și al Împărăției Lui.

Aceasta este prima lecție din seria noastră: *Construirea teologiei sistematice*. În seria aceasta vom studia teologia sistematică sau “disciplina” sistematicii. Teologia sistematică reprezintă una dintre modalitățile principale prin care Duhul Sfânt a îndrumat biserica să-și pună în ordine teologia. Am intitulat această lecție, “Ce este teologia sistematică?” În această lecție introductivă vom analiza mai multe subiecte fundamentale referitoare la studiul teologiei sistematice.

Lecția noastră va aborda trei subiecte principale: în primul rând, vom compara teologia Noului Testament cu teologia sistematică. Ce au în comun și ce au diferit? În al doilea rând, vom privi la împrejurările istorice care au dus la dezvoltarea teologiei sistematice. De unde provine aceasta? În al treilea rând, vom privi la valorile și pericolele teologiei sistematice. Care sunt beneficiile, respectiv neajunsurile acestei discipline? Să începem prin analizarea relației dintre teologia Noului Testament și teologia sistematică.

NOUL TESTAMENT

Este important să începem cu relația dintre disciplina sistematică și Noul Testament deoarece, ca urmași ai lui Hristos, suntem îndatorați autorității incontestabile a Scripturii, nu vreunui sistem de teologie, oricât de bun ar fi. Cu excepția Bibliei, toate sistemele de teologie reflectă imperfecțiunile ființelor umane păcătoase. Prin urmare, de

la început ar trebui să fim interesați de modul în care teologia sistematică se juxtapune Bibliei. În ce privințe se aseamănă cu Scriptura? Prin ce se diferențiază?

Pentru a înțelege relația dintre teologia Noului Testament și disciplina sistematică, vom aborda două teme: în primul rând, structura teologiei sistematice și în al doilea rând, structura teologiei Noului Testament. Să privim mai întâi la structura teologiei sistematice.

TEOLOGIA SISTEMATICĂ

Istoric vorbind, teologia sistematică a fost una dintre cele mai influente modalități prin care creștinii au edificat teologia. De fapt, ar fi greu să găsești oriunde în lume un urmaș al lui Hristos care nu a fost influențat de disciplina sistematică. Când vorbim despre Dumnezeu ca Trinitate, că Dumnezeu există în trei Persoane care împărtășesc aceeași esență unică, noi ne bazăm pe lucrarea teologilor sistematici. Când vorbim despre Hristos ca Persoană unică care e pe deplin umană și divină, noi operăm cu doctrine explicate de teologia sistematică. Când folosim cuvinte precum regenerare, credință, pocăință, sfințire și gloriificare, folosim termeni care au fost definiți pentru noi de teologi sistematici. Totuși, oricât de influentă a fost teologia sistematică, cei mai mulți creștini de azi au doar o idee vagă despre ce înseamnă ea.

După cum vă puteți imagina, teologii au definit această abordare a teologiei în moduri diferite. Noi însă putem înțelege preocupările centrale ale teologiei sistematice protestante tradiționale privind la o definiție extrasă din binecunoscuta carte a lui Louis Berkhof: *Teologie sistematică*, pe care a scris-o la mijlocul secolului XX.

În capitolul 4 al acestei lucrări, Berkhof a definit disciplina sa astfel:

“Teologia sistematică caută să ofere o prezentare a tuturor adevărilor doctrinare ale religiei creștine.”

Această definiție simplă evidențiază trei aspecte ale teologiei sistematice: În primul rând, obiectul ei de studiu este “adevărul”. În al doilea rând, încearcă să prezinte adevărul într-o manieră “sistematică”, ținând seama de relațiile logice dintre adevăruri variate. Și în al treilea rând, teologia sistematică s-a constituit în contextul “religiei creștine”.

Aceste elemente ale definiției lui Berkhof vor duce discuția noastră în trei direcții: În primul rând, vom privi la faptul că teologia sistematică urmărește să fie biblică rămânând fidelă adevărilor prezentate în Scriptură. În al doilea rând, vom vedea că teologia sistematică încearcă să fie coerentă și logică prin clădirea unui sistem în care orice adevăr biblic poate fi înțeles în relație cu altele. Și în al treilea rând, vom analiza modurile în care teologia sistematică urmează accepțiunile teologice tradiționale de primă importanță. Mai întâi haideți ca să examinăm faptul că teologia sistematică trebuie să fie biblică.

Biblică

Berkhof vorbește despre bazarea teologiei sistematice pe Biblie atunci când spune că disciplina sistematică este preocupată de “adevăruri doctrinare”. Pentru teologii protestanți adepți ai doctrinei Sola Scriptura, a spune că ne focalizăm pe adevăruri doctrinare înseamnă că toată teologia noastră este în concordanță cu Biblia. De fapt, sursa celor mai multe doctrine sistematice este chiar Biblia. Berkhof a prezentat clar acest aspect în cartea sa, Teologie Sistematică, în acest comentariu:

“Sistematicianul trebuie să arate că orice parte a teologiei sistematice are rădăcini adânci în solul Scripturii.”

Din păcate creștinii nu au gândit mereu în acest fel despre teologia sistematică. În locul ancorării disciplinei sistematice în învățături biblice, teologii au mers în cel puțin trei direcții principale. Unii teologi au perceput disciplina sistematică având ca rădăcini tradiția sau dogma bisericii. Ei o văd numai ca o analiză atentă a învățăturilor bisericii de-a lungul istoriei. Alți teologi au perceput inițial disciplina sistematică ca fiind înrădăcinată în experiența religioasă; acești teologi încearcă să creeze o ordine metodică în universul închipuirilor și intuițiilor religioase umane. Iar alți teologi au considerat că teologia sistematică are ca substrat filosofia laice, străine credinței creștine. De fapt, acești teologi transformă teologia sistematică în filosofia religiei.

Ei bine, cei implicați în teologia sistematică angrenează într-o anumită măsură tradiția bisericii cu experiența religioasă și considerentele filosofice. În aceste lecții însă, vom defini teologia sistematică sănătoasă ca o disciplină care în ultimă instanță are la bază învățăturile Scripturii. Nu căutăm să ne întemeiem teologia sistematică pe tradiția bisericii, experiența religioasă sau pe filosofie. Asemenea lui Hristos, noi înțelegem că teologia bună, inclusiv teologia sistematică, trebuie să fie biblică.

După ce am văzut că teologia sistematică se străduiește să fie biblică ar trebui să analizăm încercarea acesteia de a fi coerentă din punct de vedere logic, organizând învățăturile Scripturii în ordine metodică.

Logică

Așa cum arată definiția lui Berkhof, disciplina aceasta vrea să facă “o prezentare sistematică a tuturor adevărilor doctrinare.” Sau, așa cum dezvoltă el în altă parte:

“Sistematicianul ... vrea să combine adevărurile doctrinare într-o unitate sistematică.”

Așadar slujba unui teolog sistematic e să rezume credințele creștine astfel încât ele să formeze un sistem comprehensiv, organizat și logic. Sistematicienii încearcă să prezinte clar modul prin care învățăturile Scripturii revelează un sistem de credințe logic și unificat.

Din toate vremurile, mulți creștini s-au mulțumit să-și lase convingerile lor în stare relativ incoerentă. Noi credem anumite lucruri despre Dumnezeu. Credem alte

lucruri despre credință și mântuire. Avem convingeri despre etică și moralitate. Deși cei mai mulți creștini cred multe lucruri, deseori permitem credințelor noastre să fie separate unele de altele.

Prin contrast, teologia sistematică acordă o importanță deosebită coerenței în prezentarea credințelor creștine. Sistemicienii se străduiesc să ia crâmpoie din ce învață Scriptura și să explice cât mai constant și comprehensiv posibil relațiile logice dintre acestea. De fapt, tocmai acesta e motivul care a dat titlul acestei discipline: teologie sistematică. Scopul său este să prezinte sistemul teologiei învățat de Biblie.

În al treilea rând, teologia sistematică încearcă nu doar să fie biblică și coerentă din punct de vedere logic, ci și să păstreze continuitatea cu preocupările creștine tradiționale, focalizându-se pe doctrinele a căror importanță pentru biserică a fost dovedită în istorie.

Tradițională

Definiția lui Berkhof a adresat această problemă când spune că disciplina sistematică se ocupă de adevărurile doctrinare prin prisma “religiei creștine”.

El a dezvoltat acest aspect al definiției sale astfel:

“[Sistematicianul] nu are voie ... să opereze pe temeiul ipotezei că dezvoltarea doctrinară din trecut a fost o eroare colosală și prin urmare, lucrarea lui trebuie să înceapă de la bun început sau să fie cu totul nouă.”

În teologia sistematică încercăm să examinăm doctrinele din punct de vedere al religiei creștine, al accentelor și priorităților teologice tradiționale. Așadar disciplina sistematică interacționează nu doar cu Biblia, ci și cu modurile principale în care învățăturile Bibliei au fost exprimate de teologi de-a lungul istoriei bisericii.

Preocuparea față de accentele tradiționale explică de ce aproape orice teologie sistematică protestantă demnă de încredere are aceeași structură de bază. Urmând preocupările principale ale reflecției teologice care s-au dezvoltat de-a lungul secolelor, de obicei sistematicienii organizează doctrinele Scripturii în acest mod. Ei încep fie cu bibliologia, doctrina despre Scriptură, sau cu teologia propriu-zisă, doctrina despre Dumnezeu. Apoi se îndreaptă spre antropologie, doctrina despre om, și se focalizează în special pe nevoia omului de mântuire. Apoi urmează soteriologia, doctrina despre mântuire. După care ecleziologia, doctrina bisericii, și în cele din urmă escatologia, doctrina despre lucrurile de pe urmă. Această ordine este caracteristică teologiilor sistematice pentru că sistematicienii preiau aceste priorități din liniile directive ce conturează teologia creștină tradițională.

Așadar putem vedea cel puțin trei caracteristici de bază ale teologiei sistematice. Teologii sistematici protestanți demni de încredere încearcă să creeze o teologie care este biblică, coerentă din punct de vedere logic și tradițională în accentele și prioritățile ei.

Acum că am schițat liniile de contur ale teologiei sistematice, să abordăm următoarea noastră preocupare: caracteristicile teologiei Noului Testament.

TEOLOGIA NOULUI TESTAMENT

Bineînțeles că sistematicienii buni vor acorda atenție întregii Biblii, inclusiv Vechiului Testament, dar în lecția aceasta ne vom rezuma la o comparație a teologiei sistematice cu teologia Noului Testament.

În multe privințe este adecvat, așa cum a sugerat Berkhof, să considerăm teologia sistematică asemenea unui copac cu rădăcinile în Noul Testament. În primul rând această analogie este folositoare pentru că ne amintește că teologia sistematică își trage seva din Scriptură. Sistematicienii buni încearcă cât de mult posibil ca afirmațiile lor să fie în concordanță cu cele ale Noului Testament. În sensul acesta, o teologie sistematică bună este foarte mult asemănătoare teologiei Noului Testament.

Iar în al doilea rând, mult asemenea unui pom, disciplina sistematică se extinde de asemenea în afara și dincolo de solul Scripturii. Cu alte cuvinte, deși disciplina sistematică s-a dezvoltat din Noul Testament, ea a devenit ceva foarte diferit de Noul Testament.

Pentru a observa aceste diferențe vom aborda patru trăsături ale teologiei Noului Testament care o deosebesc de disciplina sistematicii: mai întâi, diversitatea relativă a teologiei Noului Testament; în al doilea rând, caracterul pastoral al Noului Testament; în al treilea rând, genurile literare folosite ca să exprime teologia Noului Testament; și în al patrulea rând, structura de bază a teologiei Noului Testament. Să începem prin a examina vocabularul și categoriile diverse găsite în Noul Testament.

Diversitatea

După cum am văzut, teologia sistematică este clădită în jurul subiectelor discutate de nenumărate ori în istoria bisericii. Această istorie lungă a dat un set relativ uniform de termeni și categorii pe care toți sistematicienii au tendința să-i urmeze destul de consecvent. Negreșit, diferiți teologi sistematici se exprimă în moduri diferite; ei nu sunt identici. Însă, disciplina sistematică în general este foarte standardizată, astfel încât termenii și categoriile sunt folosite cam în același mod.

Noul Testament nu reflectă o asemenea uniformitate extensivă. Există o mai mare diversitate de termeni și categorii în Noul Testament decât în teologia sistematică. Acum, trebuie să fim atenți să nu exagerăm în situația de față. În privința multor teme creștine fundamentale și esențiale, autorii Noului Testament au împărtășit un fond comun de vocabular, concepte și structuri de gândire. Teologia Noului Testament nu este atât de fluidă încât să excludă orice element de uniformitate.

De exemplu, toți L-au descris pe Dumnezeu în moduri foarte asemănătoare, inspirându-se din învățăturile Vechiului Testament. Toți au învățat că Isus este Hristos sau Mesia, și au împărtășit multe credințe complexe referitoare la ce anume însemna acest fapt. Ei au convenit asupra înțelesului de bază al unor termeni precum păcat și mântuire. Lista unor asemenea categorii comune este foarte vastă.

Totuși, pe lângă aceste elemente comune este evident faptul că teologia Noului Testament a fost foarte diversă. Diferiți autori ai Noului Testament și-au exprimat teologia în moduri diferite.

Un argument pentru diferențele dintre ei poate fi găsit în doctrina inspirației organice. Duhul Sfânt a păzit scriitorii biblici de eroare și de a se contrazice unul cu altul, dar El nu a aplatizat vocabularul și genurile scriitorilor Noului Testament așa încât să fie uniformi. Fiecare scriitor biblic a scris din perspectiva contextului propriu, a personalității și a experiențelor sale. Drept urmare, scriitorii Noului Testament au exprimat credința creștină în moduri complementare, însă diferite.

De aceea modul lui Pavel de a descrie credința creștină nu este exact același cu al lui Luca. Ioan e diferit de Matei. Marcu e diferit de Petru. Teologia Noului Testament este foarte diversă în comparație cu modurile standard de prezentare a lucrurilor în teologia sistematică.

Pe lângă faptul că e mai diversă, teologia Noului Testament este și mult mai pastorală ca teologia sistematică.

Caracterul pastoral

Teologia sistematică e concepută să fie o expresie comprehensivă și coerentă din punct de vedere logic a învățăturilor credinței creștine. Se focalizează în special pe adevăruri universale permanente. Și, prin urmare, dobândește adesea o calitate teoretică, abstractă, care se concentrează pe aspecte precum Dumnezeu în Sine Însuși și teorii despre ispășire, sacramente și multe alte subiecte abstracte.

Prin contrast, teologia Noului Testament este mult mai pastorală. Scriitorii Noului Testament și-au exprimat teologia în moduri care s-au adresat nevoilor relativ specifice în maniere distincte. Iarăși trebuie să fim atenți să nu exagerăm. Și scriitorii Noului Testament au abordat adevăruri abstracte, atemporale. Dar, în general vorbind, scrierile lor au fost mult mai preocupate de a se adresa provocărilor specifice pe care mulți credincioși le întâmpinau în vremea lor.

De exemplu, această focalizare pastorală explică de ce Epistolele lui Pavel diferă unele de altele. Dacă Pavel ar fi intenționat să scrie o teologie sistematică, o singură epistolă era de ajuns. Însă conținutul și accentuarea epistolelor sale au variat dramatic pentru că fiecare se adresează unor nevoi diferite în biserici diferite. Fără îndoială, toți autorii Noului Testament au înțeles teologia în profunzime. Dar, când s-a pus problema exprimării teologiei lor în scrierile Noului Testament, ei nu au început să explice aceste noțiuni elevate. În schimb, scopul lor a fost să păstorească oamenii prin aplicarea teologiei la situații din viața reală. Astfel, în loc să se concentreze pe explicații logice ale doctrinelor, scriitorii Noului Testament s-au focalizat pe nevoile reale și practice ale oamenilor și pe modul în care teologia răspundea acelor nevoi. Drept urmare, scrierile lor teologice au arătat foarte diferit de etalonul teologiei sistematice.

În al treilea rând, teologia Noului Testament se deosebește de disciplina sistematică pentru că Noul Testament își exprimă teologia printr-o varietate de genuri literare. Scriitorii Noului Testament au folosit multe forme și stiluri literare diferite.

Genurile literare

Teologia sistematică este scrisă într-un gen literar de bază, ceea ce noi am numi un eseu sau tratat de proporții. Aproape toate scrierile teologiei sistematice aparțin genului acesta de proză.

Prin contrast, teologia Noului Testament este exprimată într-o varietate de genuri literare. În Noul Testament găsim diferite genuri literare. În linii mari două specii literare sunt dominante: narațiunea și epistola (scrisoarea). Evangheliile și Faptele Apostolilor aparțin în special stilului narativ și, bineînțeles, restul Noului Testament este epistolar. În cadrul narațiunilor și epistolelor Noului Testament găsim și imnuri, rugăciuni, porunci, acuzații; rugă personale, viziuni, povești precum și multe alte tipuri literare. Totuși, aceste genuri apar rareori, dacă vreodată, în teologia sistematică.

Multe diferențe între Noul Testament și teologia sistematică apar atunci când comparăm cadrul sau structurile lor teologice de bază, adică modul în care acestea își organizează teologia prin asocierea doctrinele între ele.

Structura de bază

Teologia sistematică imită tipic structura de bază deja dezvoltată de-a lungul secolelor istoriei bisericii. După cum am văzut deja, aproape toate teologiile sistematice protestante sunt structurate astfel: întâi doctrina despre Scriptură sau doctrina despre Dumnezeu, apoi antropologia, soteriologia, ecleziologia și escatologia.

Probabil e clar pentru cei familiarizați cu Noul Testament că autorii lui au tratat toate aceste subiecte. Noul Testament învață despre Scriptură, despre Dumnezeu, om, mântuire, biserică și zilele din urmă. Dar în același timp, este foarte important să realizăm că, spre deosebire de teologia sistematică, Noul Testament nu este organizat sau structurat în această ordine. În schimb, asemenea majorității teologilor evrei din primul secol, scriitorii Noului Testament și-au structurat în general teologia în jurul temei Împărăției mesianice a lui Dumnezeu.

Cu secole înainte de Hristos, profeții Vechiului Testament au revelat că Dumnezeu va pedepsi națiunea păcătoasă a lui Israel cu un exil îndelungat, sub tirania neamurilor. Însă profeții au proclamat că în zilele de pe urmă Dumnezeu va pune capăt exilului lui Israel și va aduce o nouă zi de victorie și binecuvântare. Și El va împlini aceasta prin Mesia care va instaura ultima etapa a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, aducând judecata finală împotriva dușmanilor lui Dumnezeu, și binecuvântări pentru cei credincioși dintre evrei și neamuri. Până la Noului Testament, generații de evrei suferiseră greutățile exilului și, prin urmare, venirea lui Mesia și apoi etapa finală a Împărăției lui Dumnezeu, devenise una dintre preocupările foarte importante, dacă nu chiar preocuparea fundamentală, ce reunea toate aspectele teologiei evreiești. Teologii evrei erau foarte frământați de întrebări precum: “Când va veni Mesia?” “Cum va aduce Mesia marea zi a judecării și a binecuvântării?” Și: “Cum ar trebui să trăiască poporul credincios al lui Dumnezeu în așteptarea lui Mesia?”

Aceste teme au fost preocupările esențiale și pentru scriitorii Noului Testament. Ei și-au clădit teologia în jurul lui Mesia și a etapei finale a Împărăției lui Dumnezeu. Însă ei au făcut aceasta într-un mod caracteristic creștin.

Isus și apostolii Săi au explicat că sfârșitul exilului și venirea Împărăției mesianice a lui Dumnezeu nu va avea loc într-o manieră simplă și directă așa cum se așteptau cei mai mulți teologi evrei. Unul din scopurile principale ale scriitorilor Noului Testament a fost să explice că trecerea de la perioada de exil și păcat la Împărăția mesianică a lui Dumnezeu avea să implice un proces complex și extins. Conform Noului Testament, Isus a inaugurat sfârșitul exilului și începutul Împărăției mesianice în timp ce El era aici pe pământ. Într-o zi Hristos va reveni și va aduce Împărăția la desăvârșirea ei glorioasă odată cu binecuvântarea și judecata finală. Dar, între timp, perioada exilului și cea a Împărăției mesianice a lui Dumnezeu co-există.

Scriitorii Noului Testament și-au structurat convingerile în funcție de această structură de bază. De exemplu, ei nu l-au explicat pe Dumnezeu în noțiuni abstracte, ci au fost preocupați îndeosebi de explicarea modului în care Dumnezeu a acționat în perioada de păcat, cum acționează El acum, în timpul suprapunerii perioadelor, și cum va acționa în era ce va veni. Ei n-au oferit dezbateri teoretice ale doctrinei despre Hristos. În schimb au explicat cine este El prin prisma începutului Împărăției, al timpului de continuare și a desăvârșirii finală.

Duhul Sfânt a fost de asemenea descris în aceste trei etape ca “Cel care venise”, “Cel care împuternicește acum biserica” și “Cel care într-o zi va umple toate lucrurile”. Chiar și doctrina mântuirii a fost structurată după acest model conceptual. Mântuirea este ceva care deja fusese dusă la îndeplinire, dar este dusă la îndeplinire și în timpul continuării Împărăției și va fi pe deplin desăvârșită atunci când Hristos va reveni în glorie. Din punctul acesta de vedere structura de bază a teologiei Noului Testament este foarte diferită de structura de bază a teologiei sistematice.

Așadar, putem vedea că o comparație a teologiei sistematice cu teologia Noului Testament dezvăluie similarități și diferențe. Teologia sistematică este înrădăcinată în Scripturi; toate afirmațiile sau pretențiile ei teologice trebuie să fie fidele Bibliei, susținând aceleași doctrine și fapte. În sensul acesta, cele două sunt foarte asemănătoare. Dar, în același timp, există și diferențe importante între disciplina sistematică și teologia Noului Testament.

Acum că am explorat relația dintre Noul Testament și disciplina sistematică, suntem pregătiți să discutăm cel de-al doilea subiect al nostru: dezvoltarea teologiei sistematice de-a lungul istoriei bisericii creștine.

DEZVOLTĂRILE ISTORICE

După cum am văzut, teologia sistematică este diferită de teologia Noului Testament în multe privințe semnificative. Dar aceste diferențe ridică unele întrebări serioase: “De ce protestanții, care sunt foarte devotați Scripturilor, au sprijinit un sistem teologic atât de diferit de Noul Testament?”, “Cum a ajuns disciplina sistematică una dintre cele mai respectate modalități prin care creștinii evlavioși își dezvoltă teologia?”

Putem rezuma problema în felul următor: teologia sistematică a apărut în urma unui proces îndelungat, ca rezultat al modului în care biserica a slujit și a răspuns unei lumi aflată în continuă schimbare. Pe măsură ce creștinismul s-a răspândit din Ierusalim în alte părți ale lumii, teologii creștini au trebuit să răspundă la o varietate de schimbări și

provocări. Și ei au făcut aceasta parțial, aflând noi modalități de a explica și aplica învățăturile Bibliei. În cele din urmă, strategiile pe care le-au întrebuițat au devenit teologie sistematică.

La început, mulți creștini s-au ferit de ideea modelării teologiei ca răspuns la schimbările culturale. Dar Noul Testament prezintă clar faptul că e responsabilitatea noastră ca urmași ai lui Hristos să rămânem credincioși adevărului revelat în Scriptură și să comunicăm acest adevăr astfel încât alții să-l poată înțelege. De fapt, însuși Hristos ne-a învățat să facem aceasta în Marea Trinitere. Să ascultăm cuvintelor Lui din Matei 28:19-20:

Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și învățați-i să păzească tot ce v-am poruncit. (Matei 28:19-20)

Observați aici ceva: Isus nu a spus: “Așadar, duceți-vă și citiți Biblia tuturor națiunilor”. Citirea publică a Scripturii este o parte importantă a misiunii bisericii, dar nu asta e ceea ce ne-a poruncit Isus să facem în Marea Trinitere. Noi trebuie să “învățăm” Cuvântul Lui, să învățăm Scripturile ca să împlinim triniterea.

Cu alte cuvinte, trebuie să găsim modalități de a comunica adevărul Scripturii, iar acest lucru întotdeauna necesită un anumit grad de ajustare și explicare a ceea ce găsim în Biblie, astfel încât alți oameni din jurul nostru să poată înțelege. Teologia sistematică a luat ființă și e prezentă și astăzi din dorința de-a învăța, de-a comunica eficient și de-a împlini Marea Trinitere.

Vom descrie pe scurt trei trepte istorice majore care au dus la teologia sistematică așa cum o cunoaștem astăzi: prima, teologia patristică, are loc între circa 150 d.Hr. și 600 d.Hr. și începe tranziția înspre disciplina sistematică; cea de-a doua, teologia medievală, se desfășoară între circa 600 și 1500 d.Hr., când s-au dezvoltat abordările teologiei care au fost precursori direcți ai disciplinei sistematice. Și a treia, teologia protestantă, începe în 1500 d.Hr. și continuă în zilele noastre, când protestanții elaborează teologia sistematică. Să începem cu câteva mișcările timpurii care tind înspre disciplina sistematică, după vremea lui Hristos și a apostolilor, din perioada patristică.

TEOLOGIA PATRISTICĂ

Pentru a înțelege această primă etapă majoră înspre disciplina sistematică, vom aborda două subiecte: Primul, schimbările culturale experimentate de biserică în timpul perioadei patristice; și al doilea, schimbările teologice care au rezultat din aceste comutări culturale. Să luăm mai întâi în considerare schimbările culturale din perioada patristică.

Schimbările culturale

Una dintre schimbările majore înfruntate de biserică după vremea apostolilor a fost mutarea centrului creștinismului din Palestina, locul său de baștină, într-un loc nou, în lumea neamurilor. Această schimbare a fost atât de decisivă încât neamurile, mai degrabă decât evreii, au devenit teologii principali ai bisericii.

Acest schimb de conducere a transformat semnificativ modurile în care creștinii și-au clădit teologia. Pe măsură ce teologii dintre neamuri au căutat să răspândească Evanghelia în lumea lor, ei au început să explice și să-și apere credința în moduri relevante pentru cultura greco-romană de atunci. Ei au început să descrie creștinismul în termenii filosofiilor elenistice ale vremii lor.

E interesant faptul că creștinii n-au fost primii care au pus în contact semnificativ Scriptura cu cultura elenistă. Cu secole înainte de Hristos, nenumărați evrei fuseseră împrăștiați prin toată lumea. În timp ce trăiau conform credinței lor vechi testamentare în acel loc, misionarii evrei sau cei care făceau prozeliți au încercat să facă un pod peste prăpastia dintre iudaism și neamuri.

Atunci când acești iudei au încercat să influențeze neamurile, ei au urmat două direcții, adoptate mai târziu de creștini. Pe de o parte, mulți evrei și-au elenizat credința atât de mult încât au ajuns la sincretism. Ei au îmbinat în mod nepotrivit adevărata credință vechi- testamentară cu practicile și credințele păgâne. Unul dintre exemplele binecunoscute ale unui astfel de sincretism apare în scrierile lui Filon din Alexandria, care a trăit între 30 î.Hr. și 50 d.Hr. Filon a căutat să diminueze diferențele dintre credința Vechiului Testament și cultura intelectuală a neamurilor prin tratarea cărților lui Moise drept alegorie. El argumenta faptul că credința sa evreiască era respectabilă pentru că era în concordanță cu filosofia greacă clasică.

Totuși, pe parcursul acelor secole, mulți evrei au găsit moduri legitime de a sluji în culturile eleniste fără să-și compromită grav credința biblică. Un exemplu extraordinar de acest gen de slujire a fost apariția Septuagintei, Vechiul Testament tradus în greacă. În toate sinagogile din lumea mediteraneană Vechiul Testament a fost tradus în greacă, cu scopul ca evreii și neamurile care nu înțelegeau ebraică să aibă acces la Scripturi.

În timpul perioadei patristice teologii creștini au urmat de asemenea aceste două direcții. Pe de o parte, mulți conducători de biserici au alunecat în sincretism creștin fiindcă au mers prea departe încercând să elenizeze credința nou-testamentară. Ei au amestecat creștinismul adevărat cu credințele și practicile păgâne. Unele forme de sincretism apăruseră deja în biserica Nouului Testament, dar în timpul perioadei patristice, în cadrul creștinismului s-au dezvoltat câteva secte neortodoxe cunoscute precum ebionism, basilidism și gnosticism. Pe de altă parte, deși teologii creștini ortodocși s-au opus sincretismului, totuși au găsit căi legitime să slujească în lumea păgână, interacționând cu viziunile eleniste asupra lumii deja existente. Pe măsură ce acești credincioși adevărați împlineau trimiterea lui Hristos către toate națiunile, ei și-au exprimat teologia prin prisma vederilor filosofice și religioase contemporane fără a compromite adevărul biblic.

Având în minte aceste schimbări culturale, ar trebui să privim la câteva moduri în care teologia creștină autentică s-a schimbat pentru a face față provocării de a misiona lumea neamurilor în timpul perioadei patristice. Care au fost tendințele teologice generale care au apărut în stadiul acesta al teologiei creștine?

Schimbările teologice

În timpul perioadei patristice, curentul religios și filosofic predominant în lumea mediteraneană a fost o concepție cunoscută de obicei ca neoplatonism. Termenul

„neoplatonism” cuprinde o varietate de perspective și reprezintă o filosofie religioasă amplă. Se numește neoplatonism pentru că își are rădăcinile în învățăturile lui Platon, dar include și idei noi prezentate de filosofi cum ar fi Plotin, care a trăit între 203 și 279 d.Hr.

Deși această filosofie religioasă a fost complexă, îi putem rezuma temele fundamentale referindu-ne la trei chestiuni: dualism, raționalism și misticism.

În primul rând, neoplatonismul a fost dualist. A transmis o antiteză fundamentală între sfera spirituală și cea materială. Conform dualismul neoplatonic spiritul pur era considerat bun, iar materia pură era considerată extrem de rea. Deși Dumnezeu era considerat a fi deasupra ambelor sfere - spirituală și materială, în bunătatea Sa Dumnezeu Și-a răspândit intelectul divin, Lumina sau Logosul Său în lumea spirituală și cea materială. Această forță divină a emanat de la Dumnezeu și s-a revărsat în toată realitatea, instituind grade de ordine și formă, începând inițial în sfera spirituală, apoi coborând în lumea materială.

Această concepție dualistă a avut anumite implicații privind modurile în care ar trăi ființele umane. Se spunea că oameni sunt născuți în lumea materială, și chiar întemnițați în sfera fizică. Însă neoplatonismul învăța că binele suprem al vieții umane este să-L caute pe Dumnezeu prin detașarea completă de lumea materială.

Această noțiune a căutării lui Dumnezeu prin separarea de lumea materială ne îndreaptă spre raționalism ca cea de-a doua accentuare a neoplatonismului.

Pe măsură ce oamenii căutau să se elibereze din temnița lumii materiale, ei ar fi început să se concentreze pe rațiunea umană, capacitatea intelectuală și spirituală dinlăuntrul fiecăruia dintre noi. Prin reflecție și raționare atentă, oamenii puteau face pași mari în a se înălța dincolo de materia rea care-i încătușa.

Oricât de importantă era reflecția rațională, ea a reprezentat doar începutul pentru persoana cu adevărat virtuoasă. Neoplatonismul chema oamenii să treacă dincolo de rațiunea umană și să pătrundă în misticism. Ca să atingă separarea deplină de materie și uniunea completă cu Dumnezeu, oamenii trebuiau să depășească propriile puteri intelectuale umane și să atingă înălțimile lui Dumnezeu.

Deoarece neoplatonicii credeau că Dumnezeu este mai presus de orice, transcendent chiar față de rațiunea umană, în final ființele umane puteau avea uniune cu Dumnezeu numai atunci când primeau revelație mistică ce depășea cu mult simpla reflecție umană. Se presupunea că această exaltare spirituală era produsă de inspirația luminii și a cuvântului divin emanând din întreaga creație. Și se spunea rezultatul era uniunea deplină cu Dumnezeu, fericirea supremă, împlinirea măreață a destinului uman.

Aceste concepte religioase și filosofice au fost atât de predominante în lumea mediteraneană în timpul perioadei patristice, încât teologii creștini devotați nu au putut evita interacțiunea cu ele. De fapt, multe dintre dezbaterile lor teologice au fost exprimate în termenii credințelor neoplatonice.

Multe din aceste eforturi erau foarte fundamentate. De exemplu, marile concilii ecumenice ale bisericii primare precum Constantinopol și Calcedon au formulat credințe biblice cu perspective neoplatonice. Teologi creștini renumiți și de primă importanță precum Celestine din Alexandria, Origen și chiar Augustin s-au exprimat de asemenea în termeni care erau cunoscuți neoplatonicienilor.

Teologii creștini devotați din perioada patristică n-au permis interesului pentru neoplatonism să ia locul devotamentului lor principal față de Evanghelia adevărată. Ei s-au ținut cu putere de adevărul biblic. Dar recunoașterea neoplatonismului i-a ajutat să

explice Scriptura în moduri ușor de înțeles pentru ei și contemporanii lor. Și prin acest fel de interacțiune cu propriile culturi, ei au promovat Evanghelia, au zidit biserica și au adus mulți necredincioși la o cunoaștere mântuitoare a lui Hristos. Există multe moduri prin care am putea rezuma influența neoplatonismului asupra teologiei patristice. Pentru scopurile noastre, vom indica trei caracteristici ale teologiei patristice care se aseamănă cu rezumatul făcut neoplatonismului: prioritățile spirituale ale teologiei patristice, importanța rațiunii și importanța misticismului. Mai întâi să luăm în considerare prioritățile teologiei patristice așa cum au fost influențate de neoplatonism.

Prioritățile. Vă amintiți că o caracteristică a neoplatonismului a fost dualismul dintre sfera spirituală și cea fizică. Teologia patristică a reacționat la acest dualism prin organizarea și prezentarea învățăturilor Bibliei într-un mod care a dat prioritate mai degrabă preocupărilor spirituale decât celor lumești, o abordare a teologiei pe care o vom numi „teologie de sus”. Pe scurt, teologia de sus este teologia care pune pe prim plan reflecția spirituală superioară față de reflecția la chestiuni lumești, inferioare; reflecții despre Dumnezeu și căile Lui: „Care este esența lui Dumnezeu?”, „Care sunt atributele Lui?”, „Ce este unitatea lui Dumnezeu?”, „Ce este Trinitatea?” În teologia patristică aceste preocupări au fost mult mai evidente decât meditația la condiția și viața umană din lumea fizică. Aceste priorități au devenit o caracteristică distinctivă a teologiei patristice.

În al doilea rând, teologii creștini au dobândit o mai mare apreciere privind importanța rațiunii în teologie, focalizându-se pe reflecția logică ca unealtă principală a teologiei.

Rațiunea. După cum am văzut, una dintre valorile de seamă în neoplatonism a fost credința că ființele umane au obligația să folosească raționarea umană ca să se ridice deasupra lumii materiale. Ca răspuns la accentul neoplatonismului pus pe reflecția intelectuală, primii părinți ai bisericii au început și ei să sublinieze reflecția intelectuală în teologia creștină. Teologii creștini de seamă s-au concentrat mai mult ca oricând pe explorarea rațională atentă și explicarea credințelor creștine, așa încât multe doctrine pe care Noul Testament nu le-a specificat și explorat au ajuns obiectele reflecției raționale.

De exemplu, teologia Noului Testament a lăsat doctrine precum Trinitatea neexplicate în mare parte; scriitorii Noului Testament nu au dat detalii despre relațiile dintre Persoanele Trinității. Dar, în perioada patristică, teologii au folosit analiza logică pentru a explica ceea ce scriitorii Noului Testament credeau despre Trinitate, chiar dacă aceștia nu-și declaraseră explicit vederile lor.

Ca răspuns la învățăturile false despre Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, părinții bisericii primare s-au devotat distincțiilor atente prin reflecție rațională, studiind temeinic cât mai multe detalii neabordate de Noul Testament. În acest mod, aplicarea rațiunii în teologie a avut o valoare importantă pentru teologi în timp ce ei slujeau într-o lume neoplatonică.

În al treilea rând, teologia patristică s-a concentrat și asupra misticismului sau iluminării spirituale transcendente, ca răspuns la accentul pus de neoplatonism pe misticism.

Misticismul. Așa cum am văzut, în neoplatonism raționarea scrupuloasă prin atenția acordată intelectului uman a fost numai o treaptă spre nivelurile mistice,

superioare, ale uniunii cu Dumnezeu. Rațiunea era limitată și nu putea înțelege realitățile spiritual superioare, iar atingerea acestor niveluri înalte necesita iluminare specială.

Tot astfel, când primii părinți creștini au explicat doctrine precum Trinitatea sau divinitatea și umanitatea lui Hristos, sau sacramentele și biserica, ei au mărturisit deseori că unele elemente ale acestor doctrine erau mai presus de rațiunea umană. Adesea discuțiile lor raționale erau asociate cu recunoașterea faptului că adevărurile înalte ale credinței creștine nu puteau fi pur și simplu explicate sau apărute rațional. În schimb, ele puteau fi înțelese doar prin iluminare mistică, prin experiențe supranaturale care depășeau capacitatea de înțelegere a rațiunii umane. Teologia patristică a pus rațiunea în slujba revelației lui Dumnezeu, dar s-a sprijinit pe intuiția spirituală mai mult decât pe argumentarea logică.

Așa se face că, în timp ce teologii perioadei patristice s-au confruntat cu provocările legate de învățarea, explorarea și apărarea teologiei creștine în lumea neamurilor, strategiile și accentele lor s-au modificat. Aceste schimbări ca: întâietatea spiritualului față de fizic sau teologia de sus, folosirea analizei raționale și sprijinirea pe misticism au determinat o evoluție a bisericii spre ceea ce astăzi cunoaștem ca teologie sistematică.

Acum că am văzut modul în care teologii au început să explice teologia creștină pentru cultura lor elenistică în timpul perioadei patristice, ar trebui să abordăm teologia medievală, când creștinii au aplicat mai consecvent vederile eleniste ale rațiunii și logicii umane la teologia creștină. Ne vom ocupa de o mișcare teologică, deseori numită „scolasticism”, care s-a dezvoltat între circa 600 d.Hr. și 1500 d.Hr.

TEOLOGIA MEDIEVALĂ

Explorarea scolasticismului se va asemăna cu modul în care am examinat teologia patristică. Pe de o parte, vom examina schimbările culturale care au generat scolasticismul. Și pe de altă parte, vom explora câteva schimbările teologice care au rezultat. Să luăm în considerare mai întâi schimbările culturale care au avut loc pe parcursul acestor secole.

Schimbările culturale

Mai întâi, ar trebui să evidențiem faptul că termenul „scolasticism” derivă din școlile de educație superioară din Europa medievală timpurie. În acele școli lectorii în dialectică, de obicei numită „logică” în epoca modernă, erau cunoscuți sub termenul latin „scholasticus”. În general acești lectori învățau logica lui Aristotel. Prin urmare, termenul de „scolastic” a ajuns să fie aplicat filosofiei și teologiei care, într-o bună măsură, se bazau pe principiile logicii conform filosofiei lui Aristotel.

Scolasticismul a fost rezultatul uneia din cele mai importante schimbări culturale care au avut loc în perioada medievală. Această schimbare s-a produs atunci când comunitățile intelectuale ale lumii mediteraneene s-au îndepărtat de neoplatonism și apropiat de filosofia lui Aristotel. Ca rezultat al acestei schimbări, creștinii au trebuit să

adapteze conform filosofiei aristotelice modurile în care au explicat și au apărât doctrinele creștine.

Desigur, această schimbare înspre scolasticism s-a produs de-a lungul a sute de ani și a întâmpinat multă opoziție, mai ales din partea misticilor creștini. Dar până la Albertus Magnus sau „Albert cel Mare” (c. 1206-1280) și discipolul său renumit, Thomas Aquinas (c. 1225-1274), scolasticismul reprezenta forma dominantă a teologiei creștine. Chiar înainte de reformă, curentul principal al teologiei creștine era profund deprins cu punctele de vedere filosofice ale lui Aristotel.

Acum că am examinat câteva dintre schimbările culturale care au dat naștere scolasticismului, să ne îndreptăm atenția spre unele caracteristici de bază ale acestuia. Ce a distins scolasticismul ca abordare majoră a teologiei creștine?

Schimbările teologice

Deși există multe similarități între teologia patristică și cea scolastică, există cel puțin o diferență crucială. În general teologia patristică a susținut că cele mai profunde înțelegeri teologice vin prin inspirație mistică. Dar scolasticismul a fost foarte raționalist, punând accent pe valoarea logicii în explorarea, explicarea și apărarea întregii teologii. Lumea fizică și cea spirituală și chiar Însuși Dumnezeu aveau să fie analizate cu grijă prin filtrul logicii.

Scolaștii erau bine instruiți în scrierile lui Aristotel despre logică, fizică și metafizică, și au căutat să adapteze prezentarea teologiei creștine la această perspectivă rațională asupra lumii. Și din acest motiv, ca să înțelegem teologia scolastică medievală, trebuie să înțelegem oarecum concepțiile lui Aristotel despre logică.

Timpul ne permite să menționăm doar 4 aspecte ale concepțiilor lui Aristotel despre logică care au influențat teologia scolastică: primul, importanța terminologiei clare; al doilea, necesitatea raționării propoziționale; al treilea, valoarea silogismelor logice; și în cele din urmă, prioritățile analizei raționale.

Terminologia. În primul rând, Aristotel a înțeles că reușita reflecției logice, raționale depinde de termenii pe care-i folosim și cât de minuțios îi definim.

Definițiile erau importante atât pentru neoplatonicieni, cât și pentru teologii patristici. Însă Aristotel a fost mult mai precis în modul în care a tratat aceste chestiuni. Pe baza concepțiilor sale despre fizică și metafizică, a descris modalități logice, timpuriu-științifice chiar, de clasificare a elementelor prin definirea esenței sau substanței, și șansele sau trăsăturile secundare de a distinge ceva în discuție de toate celelalte lucruri.

În mod corespunzător, pentru a comunica cu claritate în cultura lor aristoteliană, teologii scolastici au definit și termenii teologici cât mai precis posibil.

Pentru a ilustra întocmai modul în care scolasticii și-au ajustat teologia la accentul pus de Aristotel pe terminologia clară, să privim la un pasaj din cartea lui Aquino, „*Summa Theologica*”. În capitolul intitulat „Este Dumnezeu infinit?” Aquino a expus și a răspuns la următoarea obiecție:

Obiecția 1. Se pare că Dumnezeu nu este infinit. Fiindcă tot ce-i infinit este imperfect... pentru că deține elemente componente și materie... Dar Dumnezeu e cel mai perfect; prin urmare, El nu este infinit.

Ca să răspundă la această obiecție, Aquino s-a concentrat asupra problemelor definiției. Ascultați cum a răspuns el.

De vreme ce materia este desăvârșită de forma prin care este făcută finită; prin urmare atunci când infinitul e atribuit materiei, el deține natura a ceva imperfect, pentru că este ca și cum ar fi materie fără formă.

Observați modul în care Aquino a folosit câțiva termeni tehnici în acest scurt pasaj. El a folosit termeni cum ar fi „materie”, „formă”, „fără formă”, „finit”, „infinit”, „desăvârșit” și „imperfect”. Și a folosit acești termeni în modurile în care erau înțeleși pe vremea sa, pentru că ei corespundeau utilizării lui Aristotel a unor asemenea termeni. Drept urmare, Aquino a putut să facă distincțiile fine între vederile sale și concepțiile altora. Această focalizare pe definiții clare ale terminologiei a fost caracteristică teologiei scolastice.

Ca rezultat al acestei focalizări, teologia scolastică a fost plină de termeni tehnici. Scolaștii au dezvoltat un vast vocabular de specialitate pentru teologia creștină. Și acest fapt este important pentru noi fiindcă mulți din termenii lor au continuat să fie folosiți în teologia creștină de-a lungul secolelor.

Pe lângă inspirarea teologilor scolastici să acorde importanță terminologiei clare, lucrarea lui Aristotel privind logica i-a motivat și să acorde un rol fundamental afirmațiilor în comunicarea adevărului teologic.

Propozițiile. În formele lor cele mai simple, afirmațiile sunt declarațiile unui fapt alcătuite dintr-un subiect și un predicat. Noi folosim tot timpul afirmații în vorbirea zilnică. Luați în considerare propoziția: „Eu sunt un om.” În această afirmație „eu” este subiectul și „sunt un om” reprezintă predicatul nominal. Suntem cu toți familiarizați cu afirmațiile în teologie precum „Isus este Fiul lui Dumnezeu”. Aserțiuni propoziționale factive ca acestea au fost esențiale pentru teologia scolastică când era influențată de analiza logicii lui Aristotel.

Aristotel și-a concentrat atenția mult asupra modului în care raționarea logică operează cu propoziții. În concepția sa, logica nu operează cu exprimări ale intuițiilor sau emoțiilor, poezie sau symbolism, ghicitori sau rugăciuni. Logica este interesată în principal de declarații factive. Noi putem folosi logica pentru a analiza un subiect numai cu afirmații adecvat concepute.

În concordanță cu accentul pus de Aristotel, scolasticismul s-a străduit să exprime teologia sa formală prin afirmații. Acum, la nivelul mai puțin academic și formal, teologii scolastici au înțeles că credința creștină trebuie să implice alte feluri de exprimări. Mulți scolaști erau foarte pioși și și-au exprimat convingerile religioase prin poezie, imnuri, rugăciuni și alte moduri similare. Dar în contextele academice, sofisticate, credințele teologice erau prezentate în afirmații atent construite, enunțuri factive.

Ca să exemplificăm locul central al afirmațiilor în teologia scolastică, ne vom îndrepta iarăși atenția spre opera lui Aquino, *Summa Theologica*. Ascultați discuția sa în capitolul intitulat „Dacă cunoașterea lui Dumnezeu este a priori?”

Obiecția 1. Se pare că existența lui Dumnezeu este a priori. De vreme ce aceste lucruri sunt considerate a fi a priori pentru noi a căror cunoaștere este natural implementată, după cum putem vedea în privința primelor principii. Dar așa cum spune Damaschin (o referire la Ioan Damaschin din secolul VIII): „Cunoașterea lui Dumnezeu este în mod natural implantată în toți.” Prin urmare, existența lui Dumnezeu este apriorică.

Aquino a răspuns astfel la obiecția aceasta:

Nimeni nu poate admite mental contrariul a ceea ce este a priori: așa cum Filosoful (o referire la Aristotel) afirmă în privința primelor principii ale demonstrației. Însă contrariul propoziției “Dumnezeu există” poate fi mental admis: „Nebunul zice în inima lui: Nu există Dumnezeu.” (Psalmul 53:1). Prin urmare, faptul că Dumnezeu există nu este a priori.

Așa cum ne-am aștepta, pasajul acesta face referire la înțelesul tehnic dat de Aristotel la ceea ce este evident drept o idee căreia „nimeni nu-i poate admite mental contrariul.” Dar, dincolo de aceasta, vedem că Aquino a răspuns contestatarului său cu afirmații. El nu a izbucnit în laudă sau lamentare. El nu și-a muștrătat sever sau amenințat oponentul. În schimb, a răspuns într-un tot cu propoziții declarative.

Ce vedem aici la Aquino a fost caracteristic teologiei scolastice în general. Scolaștii și-au delimitat discuțiile teologice formale aproape în întregime la propoziții declarative. Ei au argumentat problemele teologice prin inserarea de termeni definiți cu multă grijă în afirmații bine construite. Această trăsătură a ajuns atât de esențială pentru teologia creștină formală, încât și pe vremea noastră propozițiile declarative rămân decisive pentru teologia sistematică.

Al treilea mod în care scolasticismul a interacționat cu reflecțiile lui Aristotel despre logică poate fi rezumat în categoria de silogism.

Silogismele. Pe scurt, un silogism este un argument logic în care propozițiile sunt aranjate ca să constituie premise și concluzii.

Drept exemplu, un binecunoscut silogism învățat adeseori în manualele de logică elementară se prezintă ca ceva de genul acesta: Premisa 1: Socrate este un om. Premisa 2: Toți oamenii sunt muritori. Concluzie: Prin urmare, Socrate este muritor.

Aristotel a petrecut mult timp identificând modul în care propozițiile pot fi aranjate în argumente care duc la anumite tipuri de concluzii. El a explorat așa-numitele „legi ale logicii” cum ar fi principiul identității, principiul non-contradicției și principiul terțului exclus, precum și o varietate de reguli valide ale deducției, modurile în care putem deduce corect sau logic tipuri diferite de concluzii din categorii diferite de premise.

Bineînțeles că argumentele teologice reale sunt deseori foarte complexe, dar teologii scolastici au fost conștiincioși în elaborarea de argumente teologice care se conformau regulilor aristoteliene de argumentare.

Iată încă o dată discuția lui Aquino din „*Summa Theologica*” despre „Dacă cunoașterea lui Dumnezeu este a priori?” Acolo el a răspuns la sugestia că, de fapt cunoașterea lui Dumnezeu este a priori cu un silogism simplu și direct. El a scris aceste cuvinte:

Nimeni nu poate admite mental contrariul a ce este a priori... dar contrariul afirmației „Dumnezeu există” poate fi mental admis: „Nebunul zice în inima lui: ‘Nu este Dumnezeu!’” Prin urmare, faptul că Dumnezeu există nu este a priori.

Silogismul prezentat aici poate fi exprimat în acest mod. Premisa 1: Nimeni nu poate admite mental contrariul a ceea ce este a priori. Premisa 2: Contrariul afirmației „Dumnezeu există” poate fi mental admis. Concluzie: Prin urmare, faptul că Dumnezeu există nu este a priori.

Acest pasaj este doar un exemplu al modului în care Aquino a explorat și a apărut pozițiile sale teologice cu silogisme concepute cu atenție. Și modul său de a trata un subiect era caracteristic pentru scolasticismul medieval. De fapt, acest gen de focalizare pe silogism rămâne o trăsătură fundamentală a teologiei sistematice chiar în vremea noastră.

Pe lângă o centrare pe termeni tehnici, sprijinirea pe afirmații și silogisme logice, sclaștii au demonstrat influența lui Aristotel și în prioritățile teologiei lor.

Prioritățile. Aristotel a dat rațiunii sarcina de analizare a realității în termenii unei ierarhii raționale, statice. El a perceput totul ca având un loc într-o ordine rațională verticală. În concepția sa, toate lucrurile aparțineau undeva pe o scală între materie imperfectă și diversă la capătul inferior și formă perfectă și absolut unitară la capătul superior. Și el a crezut că una dintre sarcinile filosofiei era să identifice locul unde fiecare particică a realității se potrivește în această ordine rațională.

În termeni foarte simpli, Dumnezeu însuși se afla în vârful scalei. El este primul principiu, cauza necauzată a tuturor lucrurilor. Dumnezeu este unitate absolută, formă desăvârșită, ființă neprihănită. Îngerii stau la un nivel mai jos de Dumnezeu. Ființele umane sunt așezate sub îngeri, fiindcă ele sunt spirituale și fizice. Diversele forme de viață animală își au locul lor sub oameni; plantele sunt următoarele; urmează materialele anorganice; cele patru elemente de bază: aer, foc, pământ și apă se află dedesubtul materialelor anorganice; iar materia primă este la capătul scalei.

Pentru a comunica cu cultura aristoteliană, sclaștii au încercat să explice teologia lor conform acestui model aristotelian. Ei și-au structurat riguros rezumatele lor doctrinare în ordinea teologiei de sus. Cu alte cuvinte, ei au început cu accentuarea învățăturile creștine care se asemănau cu nivelurile superioare ale ierarhiei lui Aristotel, iar apoi au regresat spre învățăturile care se asemănau nivelurilor inferioare ale scalei lui Aristotel. Tot timpul, ei au căutat să prezinte clar ordinea rațională complexă care străbătea teologia lor de sus, explicând modul în care fiecare parte se potrivea cu cealaltă.

Această tendință înspre teologia de sus poate fi văzută destul de clar în structura operei lui Thomas Aquino, „Summa Theologica.” Prima parte a lucrării sale începe cu o introducere și apoi trece direct la subiectul priorității celei mai însemnate în teologia scolastică: Singurul Dumnezeu. Apoi Aquino a trecut la Trinitatea binecuvântată. După care s-a focalizat pe creație, un capitol care s-a concentrat încă pe Dumnezeu ca prima cauză a tuturor lucrurilor. Apoi Aquinas a trecut la creaturile cele mai mărețe: Îngerii. Ulterior, el a discutat cele șase zile ale creației, care a abordat creația fizică inferioară îngerilor. Apoi există un capitol despre om, creatură fizică și spirituală. Și în cele din urmă, Aquino a încheiat prima parte a Summei cu conducerea lui Dumnezeu asupra creaturilor, inclusiv acele lucruri care sunt doar fizice.

Prioritățile aristoteliene reflectate în lucrarea *Summa Theologica* a lui Aquinas caracterizează strategia generală a scolasticismului. Și această tendință a caracterizat teologia creștină formală timp de secole, percepută chiar în teologia sistematică

Acum că am văzut câteva moduri prin care teologia creștină a trecut de la tiparele Noului Testament înspre modurile elenice de gândire mai întâi spre dualismul neoplatonic în perioada patristică și apoi spre raționalismul aristotelian în perioada medievală ar trebui să abordăm modurile în care teologia protestantă se compară cu aceste modificări progresive.

TEOLOGIA PROTESTANTĂ

Există atât de multe modalități de a examina teologia protestantă, încât trebuie să ne rezumăm la o analiză concisă. Vom privi la trei stadii în teologia protestantă: primul, teologia reformatorilor timpurii din secolul al XVI-lea; al doilea, mărturisirile de credință protestantă; și al treilea, teologia sistematică protestantă modernă. Să începem cu teologia reformatorilor timpurii.

Primii reformatori

Scopul teologiei protestante timpurii a fost să refacă teologia creștină conform conținutului Scripturii. De exemplu, Martin Luther și John Calvin erau profund devotați reafirmării autorității Bibliei în teologie. Ei s-au opus provocărilor romano-catolicismului și anabapțiștilor radicali în principal prin studierea amănunțită a Scripturilor.

Și drept urmare, nici Luther, nici Calvin n-au scris nimic care se aseamănă direct cu teologia sistematică modernă. În schimb, pe seama protejatului lui Luther, Philipp Melancthon și a succesorului lui Calvin, Theodore Beza, a rămas în mare măsură să sistematizeze teologia protestantă timpurie. Chiar și așa, multe dintre caracteristicile teologiei patristice și scolastice apar în scrierile reformatorilor primari.

De exemplu, luați în considerare binecunoscuta operă a lui Calvin, *Învățătura religiei creștine*. Inițial volumele lucrării au fost scrise ca să-i apere pe protestanți împotriva acuzației de erezie. Dar, în apărarea vederilor protestanților, Calvin a oglindit similitudini semnificative în privința elaborării teologiei în moduri dezvoltate de-a lungul secolelor anterioare reformei. Acum, ar fi nejust să se spună că de fapt Calvin doar a urmat tiparele teologiei patristice și scolastice. Totuși, în *Învățătura religiei* a expus o

preocupare semnificativă față de logica aristoteliană în modurile în care a folosit termeni tehnici; și-a exprimat teologia sa mai ales în propoziții declarative; a conceput silogisme ca să argumenteze probleme; și și-a structurat teologia sa conform priorităților teologiei de sus.

Timpu nu ne permite să demonstrăm fiecare element din lucrarea lui Calvin, dar putem ușor observa susținerea dată rațiunii ca instrument esențial în teologie și modul în care el a urmat prioritățile teologiei de sus. Pe de o parte, ascultați felul în care Calvin a confirmat avantajele studierii dialecticii sau logicii, chiar dacă era dezvoltată de necredincioși.

În cartea a doua, în capitolul 2 al *Învățăturii religiei creștine*, el a scris aceste cuvinte.

Dar dacă Domnul a găsit cu cale să ne ajute prin lucrarea și contribuția celor lipsiți de evlavie în fizică, dialectică, matematică și alte științe similare, fie ca noi să ne folosim de aceasta ca nu cumva, prin neglijarea darurilor lui Dumnezeu oferite nouă spontan, noi să fim pe drept pedepsiți pentru lenevia noastră.

În concordanță cu susținerea dată dialecticii sau logicii, scrierile lui Calvin au indicat frecvent nu doar o preocupare pentru ce învață Scripturile, ci și pentru exprimarea acelor învățături biblice în moduri care corespundeau standardelor logicii aristoteliene.

Pe de altă parte, lucrarea lui Calvin reflectă în mare măsură și prioritățile teologiei de sus în moduri care au reflectat îndeaproape structurile teologiei medievale. Învățătura religiei creștine se împarte în patru cărți: prima carte tratează cunoașterea lui Dumnezeu ca și Creator. În această carte Calvin L-a descris pe Dumnezeu în Sine și pe Dumnezeu ca Creator suveran și Stăpân al universului. Cartea a doua vizează cunoașterea lui Dumnezeu ca Răscumpărător; tratează mai mult probleme pământești legate de intervenția lui Dumnezeu în lume atunci când Hristos a dus la îndeplinire mântuirea pentru poporul Său. Cartea a treia descrie acceptarea harului, beneficiile și efectele sale. Aici Calvin a explicat modul în care mântuirea realizată de Hristos este aplicată oamenilor individuali și ce binecuvântări și rezultate aduce acceptarea mântuirii în viețile oamenilor. Cartea a patra se concentrează pe probleme chiar mai de jos, mai practice: biserica, sacramentele ei și relația ei cu autoritățile civile.

Așadar, putem vedea cum Calvin a trecut de la conceptele superioare, cerești, la cele inferioare, pământești. Dumnezeu ca Suveranul măreț peste creație este tratat mai întâi. Apoi, intervenția lui Dumnezeu în istorie prin Hristos este a doua. Urmează mântuirea oamenilor individuali. Și, în cele din urmă, atenția e îndreptată spre preocupări creștine practice, cotidiene.

Prin urmare, privitor la susținerea dată logicii și teologiei de sus, Calvin a continuat să urmeze metodele și prioritățile teologice dezvoltate în istoria bisericii anterior reformei.

Pe lângă admiterea dependenței teologiei protestante primare față de progresele timpurii făcute în teologie, ar trebui să evidențiem și faptul că același lucru e adevărat referitor la moștenirea confesională a protestanților. Protestanți din regiuni diferite ale

lumii au publicat un număr de catehisme clasice și mărturisiri de credință care le rezumă credința.

Mărturisiri de credință

De exemplu, luați în considerare teologia din *Mărturisirea de credință de la Westminster* scrisă în jurul anul 1647. Ca în cazul protestanților timpurii, ar fi nejust să numim teologia de la Westminster strict scolastică datorită importanței acordată învățaturii Scripturii. Totuși, este adevărat că *Mărturisirea* a fost influențată de perspectivele ce caracterizează teologia perioadei medievale. *Mărturisirea* adoptă logica aristoteliană în modurile în care se bazează într-o bună măsură pe termeni tehnici, felul în care propozițiile reprezintă forma esențială de exprimare, modurile în care silogisme atent elaborate sprijină prezentarea teologiei și cum sunt aranjate subiectele de teologie conform cu prioritățile teologiei de sus.

Putem observa un rol foarte important acordat logicii în *Mărturisirea de credință de la Westminster*. Acest aspect este îndeosebi clar în capitolul I, paragraful 6. Ascultați modul în care se pune problema.

Întregul sfat al lui Dumnezeu privind toate lucrurile necesare pentru gloria Sa, mântuirea omului, credința și viața, este fie prezentat clar în Scriptură, fie ca urmare necesară și bună poate fi dedus din Scriptură.

Observați aici că tot ce este necesar pentru gloria lui Dumnezeu și mântuirea, credința și viața noastră poate fi aflat în două moduri. Pe de o parte, este posibil ca aceste adevăruri să fie consemnate clar în Scriptură. Cu alte cuvinte, Biblia învață explicit anumite adevăruri esențiale. Dar, pe de altă parte, e posibil ca alte doctrine creștine importante „ca urmare necesară și bună [...] să fie deduse din Scriptură.” Această afirmație conferă un rol extrem de important rațiunii sau logicii în teologia protestantă. Atunci când acești teologi protestanți și-au făcut lucrarea, ei au folosit rațiunea și logica pentru a scoate la lumină lucrurile subînțelese din Scriptură. În acest fel *Mărturisirea de credință de la Westminster* dezvăluie o tendință clară înspre metodele perioadelor timpurii.

Pe lângă acestea, structura de ansamblu a „Mărturisirii de credință” revelează de asemenea prioritățile teologiei de sus. Capitolele Mărturisirii de credință urmează ordinea aceasta: după un capitol inițial intitulat „Despre Scriptură”, capitolele II și III se focalizează pe realitatea spirituală superioară – Dumnezeu Însuși. Apoi capitolele IV și V tratează creația. Trecând chiar mai departe, spre subiectele lumești, capitolele VI până la XVII se ocupă de căderea omului în păcat și răscumpărarea ulterioară. Apoi capitolele XVIII până la XXXI explică chestiuni practice legate de biserică și viața creștină. În cele din urmă, capitolele XXXII și XXXIII adresează sfârșitul istoriei lumii.

Prioritățile teologice expuse în această structură caracterizează multe catehisme și mărturisiri de credință protestante.

Având în minte aceste tendințe generale ale teologiei protestante timpurii și ale mărturisirilor clasice de credință protestante, putem observa că teologia sistematică modernă urmează aceleași tendințe.

Sistematica modernă

Ca de exemplu, luați în considerare teologia sistematică a lui Charles Hodge de la seminarul Princeton, care a trăit între 1797 și 1878. În toată teologia sa sistematică Hodge a acordat un rol central rațiunii și logicii atunci când a întrebuit termenii tehnici tradiționali, s-a bazat pe propoziții, și-a argumentat cazul cu silogisme temeinice și a urmat prioritățile teologiei de sus.

Pe de altă parte, Hodge a susținut un rol al rațiunii în teologie care a depășit regulile scolasticismului medieval și ale protestanților timpurii. Ascultați modurilor în care el a explicat cum trebuie teologii să-și practice disciplina în feluri care se aseamănă savanților moderni. În prima carte, capitolul I, secțiunea 5 din *Teologie sistematică* el a scris aceste cuvinte:

Omul de știință se apropie de studiul naturii cu anumite presupoziiții.

El admite exactitatea percepțiilor simțurilor lui. [...]

De asemenea, el trebuie să-și asume credibilitatea activităților sale mentale. [...]

El trebuie și să se bizuie pe certitudinea acelor adevăruri care nu sunt învățate din experiență [...] orice efect trebuie să aibă o cauză; că aceeași cauză în circumstanțe asemănătoare va produce efecte similare.

După ce a descris modul în care științele naturale erau înțelese pe vremea sa, Hodge a adăugat atunci un cuvânt despre teologii sistematici.

[...] Biblia este pentru teolog ce este natura pentru omul de știință.

Este antrepozitul său de fapte; iar metoda sa de stabilire a ce învață

Biblia este aceeași ca cea pe care o adoptă naturalistul ca să stabilească ce învață natura.

Așadar observăm că, deși Hodge și-a modificat înțelegerea privind rațiunea și logica în conformitate cu știința modernă din vremea sa, ca teolog sistematic s-a menținut în poziția tradiției îndelungate de percepție a rațiunii și logicii ca instrumente vitale pentru elaborarea teologiei.

Pe de altă parte, lucrarea lui Hodge, *Teologie sistematică* a urmat, în plus, prioritățile teologiei de sus. O privire aruncată în trecut la teologia sa sistematică dezvăluie structura de ansamblu a rezumatului făcut teologiei creștine.

Lucrarea sa, *Teologie sistematică*, începe cu o introducere urmată de Prima Parte care este intitulată: „Specificul teologiei”. Acolo el a tratat doctrina despre Dumnezeu. Partea a doua, intitulată „Antropologie”, coboară scala priorităților la umanitate. Apoi urmează Partea a treia, „Soteriologie”, care începe cu cel mai superior concept al lucrării lui Dumnezeu în Hristos și coboară la aplicarea mântuirii în viețile oamenilor și apoi, la

mijloacele practice ale harului. Și urmând ordinea tradițională el și-a încheiat teologia cu Partea a patra, „Escatologie”, zilele din urmă.

Prin urmare observăm că în orice eră, deși creștinii devotați au continuat să fie ascultători față de Scriptură, ei au exprimat învățăturile Scripturii și în moduri adecvate culturilor laice schimbătoare în care trăiau.

Acum că am urmărit modul în care teologia sistematică s-a dezvoltat ca mod principal de exprimare al teologiei creștine, ar trebui să ne îndreptăm atenția spre cel de-al treilea subiect principal: valorile și pericolele teologiei sistematice. În lecțiile viitoare vom examina aceste probleme în detaliu. De aceea, momentan ne vom rezuma doar la câteva preocupări generale.

VALORI ȘI PERICOLE

Pentru a vedea câteva trăsături pozitive și negative ale teologiei sistematice trebuie să ne amintim cum am descris dezvoltarea teologiei, în alte lecții. Vă amintiți cum am vorbit despre faptul că Dumnezeu a asigurat trei resurse principale din care noi trebuie să ne inspirăm atunci când dezvoltăm teologia creștină: exegeza Scripturii, interacțiunea în comunitate și trăirea creștină. Exegeza Scripturii reprezintă concentrarea noastră pe revelația specială, iar celelalte două resurse se focalizează mai mult pe revelația generală a lui Dumnezeu prin toate lucrurile. Interacțiunea comunității ne oferă acces la o dimensiune foarte importantă a revelației generale: mărturia altor oameni, în special a altor creștini. Iar trăirea creștină ne îndreaptă atenția spre alte dimensiuni vitale ale revelației generale acele lucruri pe care le învățăm prin experiențele trăirii pentru Hristos, luptând cu păcatul și umblând în Duhul. Aceste trei resurse teologice reprezintă modalitățile obișnuite în care Duhul Sfânt îi îndrumă pe oamenii lui Dumnezeu să înțeleagă revelația Sa și să dezvolte teologia creștină.

De asemenea, vă amintiți că aceste importante resurse teologice ne ajută să evaluăm nivelurile de încredere pe care ar trebui să le acordăm anumitor credințe pe care le avem. Pe măsură ce mărturiile exegezei, interacțiunea în comunitate și trăirea creștină sunt pline de armonie și determinante într-o problemă specifică, nivelul nostru de convingere și încredere legat de acea problemă ar trebui de obicei să crească. Dar atunci când aceste mărturii sunt în dezacord și au mai puțină greutate, nivelurile noastre de convingere și încredere ar trebui în mod normal să se reducă în privința unui subiect dat. Întrucât resursele exegezei, interacțiunea comunității și trăirea creștină joacă roluri atât de importante în dezvoltarea teologiei creștine, putem face câteva evaluări semnificative ale valorilor și pericolelor teologiei sistematice întrebându-ne cum anume disciplina sistematică angrenează pe fiecare din aceste resurse. În ce mod teologia sistematică facilitează sau împiedică abilitatea noastră de a folosi cele trei resurse asigurate de Dumnezeu?

Ne vom apropia mai întâi de legătura disciplinei sistematice cu trăirea creștină; în al doilea rând, legătura ei cu interacțiunea în comunitate; și în al treilea rând, legătura cu exegeza. Să luăm în considerare mai întâi modul în care disciplina sistematică are efecte atât pozitive, cât și negative asupra trăirii creștine.

TRĂIREA CREȘTINĂ

Resursa trăirii creștine poate fi descrisă în multe moduri diferite, însă vom cerceta mai minuțios modul în care operează în lecțiile viitoare. În momentul acesta vom oferi o prezentare succintă a resursei trăirii creștine. În studiul nostru vom vorbi despre trăirea creștină cum antrenează în trei sfere corelate sfințirea noastră, creșterea noastră în sfințenie. Noi trebuie să fim sfințiți la un nivel conceptual, la un nivel comportamental și la un nivel emoțional. Cu alte cuvinte, gândurile noastre trebuie să se conformeze voinței lui Dumnezeu. Acțiunile trebuie să se conformeze voinței lui Dumnezeu. Și sentimentele noastre trebuie de asemenea să se conformeze voinței lui Dumnezeu. Vorbim despre aceste trei dimensiuni ale trăirii creștine ca ortodoxie, ortopraxis și ortopatos.

Există moduri decisive în care teologia sistematică dezvoltă și împiedică abilitatea noastră de a beneficia de aceste trei dimensiuni ale trăirii creștine. Să privim mai întâi la partea pozitivă, modul în care disciplina sistematică dezvoltă trăirea creștină ca resursă pentru teologie.

Punctul forte

Din punct de vedere pozitiv teologia sistematică este mai ales solidă în sfera ortodoxiei. Ne asigură un mod sistematic de gândire, un cadru conceptual pentru a lua în considerare adecvat problemele pe care le întâmpinăm în viața cotidiană. Căutând să trăim pentru Hristos zi de zi deseori ne confruntăm cu situații în care trebuie să fim în stare să ne inspirăm dintr-un punct de vedere coerent logic, o perspectivă consistentă și consecventă despre Dumnezeu, despre lumea înconjurătoare și noi înșine. Teologia sistematică reprezintă una dintre cele mai importante modalități în care putem afla asemenea perspective. Când avem numai credințe incoerente nu suntem bine pregătiți să evaluăm circumstanțele noastre, să răspundem la întrebări legate de viețile noastre sau să facem alegeri care-L onorează pe Dumnezeu.

Îmi amintesc că am vizitat odată un prieten la spital. El era foarte bolnav și avea nevoie de multă rugăciune. Dar când l-am întrebat dacă cerea ajutorul lui Dumnezeu, el a spus că nu. Am fost șocat de răspunsul lui și l-am rugat să-mi explice motivul. Drept urmare el mi-a spus: „Cred în suveranitatea lui Dumnezeu. Deci știu că rugăciunea nu face vreo diferență.”

Ce se întâmplase cu prietenul meu? Ei bine, în multe privințe el înțelesese ceva din teologia creștină, dar o trata ca fiind toată învățătura creștină. El a înțeles corect că Dumnezeu deține controlul istoriei; că Dumnezeu este complet suveran. Însă prietenul meu nu știa cum să lege acest fapt de alte adevăruri ale credinței creștine precum mijlocirea în rugăciunii sau modalitățile în care Dumnezeu folosește rugăciunea pentru a-și îndeplini scopurile Sale suverane.

Suveranitatea lui Dumnezeu nu diminuează nevoia de rugăciune, ci este de fapt temeiul logic pentru rugăciune. Deoarece Dumnezeu e suveran, noi ne rugăm. Deoarece El deține controlul, noi apelăm la El pentru ajutor. Dacă Dumnezeu n-ar deține controlul, ar trebui să apelăm la altcineva pentru ajutor. Dacă prietenul meu ar fi înțeles aceste lucruri, dacă ar fi fost mai bine instruit în teologia sistematică, dacă ar fi înțeles relația

dintre rugăciune și suveranitatea lui Dumnezeu, el ar fi fost mult mai bine echipat să-și trăiască viața creștină în timpul acelei experiențe dificile.

În același timp, pe cât de pozitivă poate fi teologia sistematică pentru ortodoxie, ea poate împiedica trăirea creștină atunci când așteptăm prea mult de la ea.

Piedici

Teologia sistematică ne îndreaptă atenția spre reflectare rațională atentă asupra credinței creștine, iar acest aspect este foarte important. Însă putem ajunge atât de preocupați să traducem credințele noastre într-un sistem logic, încât ignorăm alte dimensiuni ale trăirii creștine, îndeosebi ortopraxis, conformarea conduitei noastre voinței lui Dumnezeu și ortopatos, conformarea emoțiilor noastre voinței Sale.

De pildă, creștinilor foarte implicați în disciplina sistematică li se reduce adeseori atenția de la practica și emoțiile credinței creștine. Ei marginalizează aspecte precum închinare, implicarea în mijloacele harului, slujirea altora, precum și îndrumarea intuitivă și emoțională a Duhului Sfânt. Ei reduc trăirea creștină la probleme conceptuale, ortodoxie și elimină dimensiunile mai practice și personale ale trăirii creștine. Teologia sistematică rațională este importantă, însă credința noastră nu reprezintă doar un sistem de doctrine. Ea este o credință practică ce trebuie exercitată și o relație personală care trebuie cultivată.

Nu vă pot spune de câte ori m-am confruntat cu această problemă în viețile studenților de la teologie. Îmi amintesc de un student care fusese contactat pentru a deveni pastorul câtorva biserici. El era foarte frustrat pentru că nu știa cum să facă o alegere. El mi-a spus: “Am studiat teologie sistematică atât de mult. Dar nu mă ajută în această situație practică de a face una din cele mai importante alegeri din întreaga mea viață.”

Drept urmare, l-am întrebat: - Cum simți că te îndrumă Duhul Sfânt? Ai postit mult timp pentru această alegere? -De ce aș face asta? a răspuns el. Vreau să rezolv acest lucru în mod logic și sistematic.”

Ei bine, creștinii care adoptă scopurile teologiei sistematice cu foarte mult entuziasm, deseori încep să ignore practica credinței și lucrarea personală a Duhului Sfânt. Și asta poate împiedica cumplit trăirea creștină roditoare.

Pe lângă dezvoltarea și limitarea abilității noastre de a trăi viața creștină, disciplina sistematică are și multe efecte pozitive și negative asupra interacțiunii în comunitate. În lecțiile viitoare vom privi mai atent la interacțiunea în comunitate, însă acum vom menționa doar dinamica de mare importanță a acestei resurse teologice.

INTERACȚIUNEA ÎN COMUNITATE

E util să privești interacțiunea în comunitate ca implicând trei preocupări: moștenirea noastră creștină, scena lucrării Duhului Sfânt în trecut, comunitatea noastră actuală, scena conducerii Duhului Sfânt în comunitatea noastră creștină contemporană și discernământul nostru personal, sfera lucrării Duhului Sfânt în noi ca indivizi în cadrul comunității. Creștinii interacționează unii cu ceilalți fiindcă noi știm că biserica este

scena centrală în care Duhul Sfânt slujește în lume. Și Hristos așteaptă ca noi să ne dezvoltăm teologia la unison cu alții care sunt plini de Duhul Sfânt.

Amintindu-ne aceste trei sfere de interacțiune: moștenire, comunitate actuală și discernământ personal, e util să observăm cum teologia sistematică sporește și împiedică interacțiunea comunității.

Punctul forte

Pe de o parte, una dintre marile valori ale teologiei sistematice pentru comunitate este modul în care ne permite să ne concentrăm asupra moștenirii creștine, și anume cum creștinii au înțeles și au trăit credința în trecut. Disciplina sistematică concepe teologia având privirea îndreptată spre lucrurile în care Duhul Sfânt a inițiat deja Biserica lui Hristos, acordând atenție modului în care bărbați și femei iluștri din trecut au dezvoltat teologia. Și datorită acestui fapt, se dezvoltă abilitatea noastră de a interacționa cu comunitatea creștină din trecut.

În zilele noastre cei mai mulți creștini percep teologia ca ceva foarte personal. Se pare că cel mai înalt scop teologic pentru mulți creștini este să-și creeze o teologie veridică pentru ei înșiși, dar având puțină considerație față de ceea ce cred alți creștini. Ei bine, Hristos ne cheamă într-adevăr să fim personali în abordarea noastră față de teologie în sensul că trebuie să fie autentică și El dorește ca să ne implicăm cu toată inima noastră. Însă abordarea teologiei exclusiv ca o chestiune personală ne lipsește de unele dintre cele mai bogate resurse pe care Dumnezeu ni le-a dăruit pentru teologie: lucrarea Duhului Sfânt în decursul veacurilor.

Acum când credincioșii contemporani interacționează ocazional cu alții este normal la nivelul comunității actuale. Citim cărți și ascultăm predici și prelegeri date de oameni care ne sunt contemporani. Totuși, teologia sistematică ne ajută să ne îndreptăm atenția spre căile minunate în care Duhul Sfânt a condus biserica în trecut.

Deși e adevărat că sistematica sporește astfel interacțiunea noastră în comunitate, în același timp teologia sistematică este limitată în căile pe care ni le deschide spre interacțiune.

Piedici

Când exagerăm cu focalizarea tradițională a teologiei sistematice putem ajunge la irelevantă, ignorând ceea ce Duhul Sfânt învață comunitatea prezentă și cum El ne informează discernământul personal astăzi. Pe cât de importantă poate fi teologia din trecut, biserica de azi se confruntă cu noi provocări și Duhul Sfânt încă învață biserica cum să întâmpine aceste provocări.

Îmi amintesc de vizita unui prieten de-al meu la biserică într-o duminică dimineața. El era membru altei biserici de cealaltă parte a orașului, dar vizita biserica mea în ziua aceea. Așa că l-am întrebat: „De ce ești astăzi aici? Nu aparții unei alte biserici?”

Răspunsul lui a fost revelator. El a spus: „Mi-a plăcut biserica mea fiindcă pastorul ne-a învățat teologie sistematică. Am învățat foarte mult despre ceea ce cred

creștinii, dar cu cât stau mai mult în biserică, cu atât simt că pierd contactul cu viața actuală.”

Acesta-i genul de problemă care apare frecvent atunci când creștinii devin prea entuziasmați de teologia sistematică. Ei acordă atât de multă atenție tradiției încât nu știu cum să adreseze probleme contemporane. Teologia sistematică ne împiedică adesea să dăm atenție comunității actuale și discernământului personal.

Pe cât de important este să considerăm modul în care teologia sistematică ne echipează pentru trăirea creștină, pe atât de semnificativă îi este influența asupra exegezei noastre scripturale.

EXEGEZA SCRIPTURII

În lecțiile viitoare vom examina mai detaliat exegeza, însă acum ar trebui să evidențiem principalele moduri în care Duhul Sfânt a învățat biserica să interpreteze Biblia. Este de folos să le rezumăm în trei categorii de bază: analiză literară, istorică și tematică. Fiecare dintre aceste abordări aduce o contribuție unică, dar fiecare este și dependentă de celelalte. Prin urmare, atunci când evaluăm valoarea și limitele teologiei sistematice privind exegeza, ar trebui să tratăm modul în care se leagă cele trei abordări de interpretarea Scripturii.

Analiza literară. Analiza literară este o abordare a exegezei care privește la Biblie înainte de toate ca și cum ar fi un tablou sau o pictură; noi privim la ea ca la o lucrare literară de artă. Acest gen de exegeză a fost accentuat foarte mult în ultimele decenii.

În general vorbind, analiza literară caută să înțeleagă Biblia ca un document conceput de scriitori umani pentru a-și influența publicul cititor prin mijloace literare convenționale. În analiza literară se acordă multă atenție întrebărilor de genul: „Care erau preocupările scriitorilor umani?”; „În ce mod trăsăturile literare ale unui pasaj transmit mesajul scriitorului?” și „Cum ar fi influențat Scripturile pe destinatarii lor inițiali?”

Analiza istorică. Analiza istorică este o abordare a Bibliei care a fost caracteristică perioadei moderne, începând cu iluminismul și încheindu-se doar în ultimele decenii. În timpul acestei perioade înțelegerea istoriei la care face referire Biblia a constituit preocuparea centrală pentru exegeza biblică.

Analiza istorică abordează Biblia nu atât de mult ca un tablou literar sau prezentare literară, cât ca o fereastră spre istorie. Acum, analiza istorică de bună calitate nu ignoră niciodată alte abordări, ci scopul ei principal este să cerceteze prin Scripturi ca să învețe despre istoria care se află în spatele textului.

În anumite forme de analiză istorice, creștinii pun întrebări exegetice precum: „Ce acțiuni ale lui Dumnezeu sunt expuse în Scripturi?” „Care a fost semnificația lor străveche?” „Cum erau aceste acțiuni ale lui Dumnezeu asociate cu alte acte ale lui Dumnezeu de înainte și după?” În general, focalizarea principală a analizei istorice a fost să reconstituie ce s-a întâmplat în istoria biblică și să înțeleagă semnificația acelor evenimente pentru oamenii din acele vremuri. O a treia strategie principală pe care biserica a adoptat-o față de exegeză poate fi numită „analiză tematică”.

Analiza tematică. Analiza tematică a fost mereu una dintre modalitățile prin care creștinii deduc teologia din Biblie, însă ea a fost foarte accentuată în secolele primare ale bisericii înainte de trecerea la analiza istorică în timpul perioadei moderne.

În analiza tematică privim la Scripturi nu atât de mult ca la o descriere literară sau o fereastră înspre istorie, ci ca la o oglindă, o modalitate de adresare a întrebărilor, subiectelor sau temelor care sunt importante pentru noi, chiar dacă ele nu sunt proeminente în Biblie. Punem întrebări ca acestea: „Ce spune Biblia despre interesele noastre?” „Cum vine în întâmpinarea nevoilor noastre?”, „Ce are de spus despre teme pe care noi le prețuim?” Aceste teme pot proveni din preocupări personale; se poate ca să provină din probleme ridicate de culturile înconjurătoare sau pot proveni din comunitățile bisericilor noastre. Oricare ar fi cazul, creștinii devotați au dorit mereu să cunoască ce învață Scripturile despre temele sau întrebările importante pentru ei.

Având în minte aceste trei strategii exegetice, ne aflăm în poziția de a vedea modul în care disciplina sistematică dezvoltă sau limitează exegeza.

Punctul forte

În primul rând, teologia sistematică este bine echipată să îmbunătățească analiza tematică. Teologii sistematici ne oferă un set de întrebări tradiționale pe care să le adresăm, un set de teme bine organizate.

Teologia sistematică reprezintă o formă foarte utilă de analiză tematică. Sistemicienii studiază ce spune întreaga Biblie despre temele teologice tradiționale. Ei compară versete din toată Biblia și extrag interconexiunile dintre aceste versete după cum ele se referă la subiecte tradiționale. Acest proces de colaționare și combinare a diferitelor versete într-o unitate ne ajută să evităm tratarea unui lucru pe care îl spune Scriptura despre un subiect ca reprezentând tot ce spune ea despre acel subiect. Vrem să cunoaștem nu doar ce spune un verset despre Dumnezeu, ci ceea ce toată Scriptura spune despre Dumnezeu. Ce spune toată Biblia despre om? Ce spune toată Scriptura despre mântuire? Teologia sistematică e de mare valoare fiindcă ne ajută să descoperim perspectivele biblice asupra acestora și a multor altor teme decisive.

Piedici

Pe de altă parte, teologia sistematică limitează frecvent exegeza, întrucât nu se focalizează pe analiza literară și istorică a Scripturilor. Desigur, sistemicienii, buni exegeți ai Bibliei, vor vedea mereu Biblia ca literatură și istorie într-o anumită măsură. Totuși, aceasta nu e maniera principală în care ei abordează Biblia. Din acest motiv, atunci când teologia sistematică domină abordarea interpretării Scripturilor, ea limitează ceea ce noi deducem din Biblie. Și, vom vedea în lecțiile viitoare că descoperirile analizei literare și istorice ne constrâng să ajustăm concluziile teologiei sistematice.

Prin urmare, observăm că în general teologia sistematică deține atât valori, cât și pericole în dezvoltarea unei teologii creștine. Ea contribuie la trăirea creștină, interacțiunea în comunitate și exegeza în câteva moduri remarcabil de pozitive. Dar și ne

distrage atenția de la dimensiuni importante ale fiecărei resurse teologice. Este esențial ca să ținem seama atât de valorile, cât și de pericolele teologiei sistematice.

CONCLUZIE

În lecția aceasta am analizat întrebarea: „Ce este teologia sistematică?” și am văzut cum se compară teologia sistematică cu Noul Testament. Am observat modul în care s-a dezvoltat de-a lungul istoriei bisericii. Și am văzut câteva dintre valorile și pericolele teologiei sistematice.

Învățarea modului în care să ne ordonăm sistemul de credințe prin dezvoltarea unei teologii sistematice este un lucru esențial pe care îl pot face urmașii lui Hristos. Luarea învățăturilor Scripturii și punerea lor într-o ordine sistematică, logică, în conformitate cu tradițiile îndelungate ale bisericii ne va permite să dezvoltăm o teologie creștină comprehensivă care-L onorează pe Dumnezeu și ne echipează pentru a fi slujitori mai eficienți ai bisericii lui Hristos.